

מונולוג עם ג'ון דמיאניוק

„בנתח כבר לא

אחזור הביתה!“

הוא מתרועע במשך חודשים, טס ממקום למקום. אין לו זמן לכלום, חי חיים-לא-חיים, מקדיש את כולו למיקרה שלי.

מרק סיפר לי שביקר ביד ושם. הוא תיאר את מה שראה בפרטי-פרטים. אחרי מה ששמעתי, אני מאוד רוצה שוורה אשתי תלך לבקר שם, כשתגיע הנה (וורה לא ביקרה שם. כי היתה רתוקה במשך השבוע ששהתה כאן, למיטתה. עקב בריאותה הלקויה).

הסיפורים של מרק הזכירו לי את מה שאני עברתי בכפר שלי באר-קראינה — וניצה. זה היה ב-1932, כשהרוסים ניסו להשליט שם את המישטר הקומוניסטי. הם ניסו לשבור אותנו. איבדתי אז את רוב מישפחתי — אה, דודים, בני-דודים — כולם גוועו ברעב.

הכל חזר אליי בכת-אחת: ככה יכולתי להבין מה קרה בשואה. אחד השומרים חיפש עבורי חומר. הוא הביא לי מגזינים רוסיים. היה כתוב שם על טרבלניקה, כן, המחנה שמאשימים אותי ששם פשעתי. עניין אותי מאוד לקרוא את זה. את מוכרחה לציין שמעולם לא הייתי שם. מעולם אני אפילו לא יודע איך זה נראה. שמעתי

אני מאוד קרוב אליהם ורוצה שהם יהיו לצירי. מצד שני — אסור לי לחשוב על דברים אחרים. אני משתדל שלא לדבר על ורה, הילדים, הנכד, הבית בקליבלנד. אני מעדיף לקרוא עיתונים, לרעת מה קורה איתי, מה יקרה איתי — מתי כבר אגיע למישפט? זה נסחב ונסחב ונסחב.

אני מודאג גם בגלל מרק (אוקונור). הוא עזב את מישפחתו בכאפלו בגללי. לא רואה אותם במשך חודשים, והכל למעני. הוא סובל כמוני, ובעצם הוא אסיר כמוני. מטרידים את המישפחה שלו בטלפון יומם ולילה.

לכולם. לוקח לי המון זמן לענות על מיכתב. אני מתקשה קצת בכתיבה וחוזר מזה — נורא חשוב לי להבהיר את עצמי. לומר דברים מדויקים. קיבלתי רק מיכתב-שינאה אחד מישראל. יכול להיות שהיו יותר, אבל זה מה שהעבירו לי. במיכתב נאמר, בין היתר: „אתה מיפלא! אתה רוצח! לאנשים כמוך אין זכות לחיות...“

ישבתי במשך שלושה ימים תמימים וניסיתי לענות על המיכתב. קראתי אותו שוב ושוב. לבסוף כתבתי: „אני מכבד את דעתך ואת זכותך להביע אותה, אבל אני מקווה שתשמור על ראש די פתוח...“ מה זאת אומרת, למה? כשיסתבר לו שטעה. הכנסתי למיכתב שלי גם כמה מילים בעברית. השומרים שלי עזרו לי בכך.

היחס של השומרים אליי מפתיע לטובה. כשהסגירו אותי לישראל — התמלתי פחדים. לא זוכר בדיוק ממה פחדתי. לא ידעתי כלום: האם מרק (אוקונור, פרקליט) יוכל להגן עליי גם פה? האם ירשו לו? אם לא, מי יגן עליי? פחדתי על המישפחה שלי.

אני חייב להתרכז במישפט. מצד אחד — אני מתגעגע לבני-מישפחתי

ראיון בתנאים מיוחדים מאוד

על דמיאניוק לפני כל קשר עם העולם החיצון: בהבנה הדדית בין שר-המישטרה, חיים בר-לב, ובין נציג שרות בתי-הסוהר, רפי סויה, סה, סוכס כי אין לראיון אסירים בין כתלי בתי-הסוהר. לכן אינני מתכוונת לספר כיצד הושגה כתבה זו. אוכל רק לאמר שהיא הושגה בדרך-לא-דרך, וב-וודאי שלא הוכנה בדרך שבה נעשה מדור זה בדרך-כלל. עם זאת, כל מילה המובאת בזה יצאה מפיו של דמיאניוק ונאמרה על-ידו לפני כמה שבועות. הפירוטם התעכב בגלל נושאים בוערים שעמדו על הפרק, כגון פרשת השב"כ.

ג'ון דמיאניוק, הנאשם בפשעים נאציים מסמרי-שיער, הוא איש גדול, בעל חזות של איכר. הוא מתבטא באנגלית בסיסית ביותר. מישפטיו פשוטים וקצרים, בקי מישפט למישפט מפרטות שתי-קוות ארוכות. לעיתים מכבידות. יש לו קול עבה, עמוק, כמות ידיו שעירות, גדולות, על אף דוביותו. תנועותיו דווקא זריזות להפתיע, אלמנט זה נלקח בחשבון, כשתוכנן גיממה הקפדנית עליו. גם ניהל לשמור על כוחו וכוסרו, מבצע דמיאניוק שכיבות-סמיכה, הוא מספר, כי בכלל האמריקאי מסיפורי, שם שנה כשנה, הלך בתא קטן-המידות שלו שעות על גבי שעות. כדי לשמור על כוסר,

יאוניק כמעט ולא קיים מקום כזה: גם במערב וגם בברית-המועצות הוא מבוקש וצפוי לעונש-מוות. גם אם אינו. איוואן האיוס" הוא נחשב בברית-המועצות כעריק מאז מיל-חמת-העולם השנייה. הסוהרים השומרים עליו אינם שולטים כמעט באנגלית. כך שהם מנועים מלפתח איתו שיחות-נפש. הם מנועים גם בתוקף ההוראות. יש הוראה שעל מיה כל שיחה מתמשכת מדי של העציר עם אחד הסובבים מדווחת הישר לנציג שרות בתי-הסוהר. רפי סויה, הוראה אחרת אוסרת בכלל להיפגש עימו. עד כדי כך נוקשה ההוראה, ששר-המישפטים של אל-סלודור, שביקר לאחרונה בארץ וביקש לפגוש בו — נאלץ לשמוע תשובה שלילית לבקשתו. על אף הכבוד שבו התקבל בנציבות שרות בתי-הסוהר.

מאז מעצרו לפני חמישה חודשי-שיש, ביקרו אותו בתאו, מילבד אנשי המישטרה העוסקים בחקירה. רק מרק אוקונור, פרקליטו היוצא ונכנס, אנטול שרנסקי במיסגרת הסיוור שערך בבתי-כלא; והדיוור שפוטר מנציבות שירות בתי-הסוהר סגן-גונדר שימעות מלכה, שביקר פעמים אחדות — באחת הפעמים נלוותה אל מלכה דבי מזכירתו של הנציג, שהועברה היא מתפקידה. מאז שריאיינתי את אסיר-העור למ צבי גור בכלא-איילון, נוספה הוראה לשורת המחיצות הסוגרת

בתוך שטח-המחיה הזה מוצגים בים — מיטה לעציר, מטבחון, שרותים ומקלחת. בין השרותים והמקלחת, הניצבים משני עברי המיטבה, חוצצות מחיצות הבנויות מהיזפה ועד לגובה המותניים של אדם ממוצע-קומה. הם נועדו להבטיח את פרטיותו האלמנטרית של העציר בעת שימוש במיתקנים האלה, ולאפשר את השמירה ה-צמודה במשך 24 שעות על שלומן. את השמירה האנושית מתגברת מערכת מצלמות-יודאו במעגלי-סוור, המתעדות ומקליטות כל שביר שניה מפעולותו של מי שמואשם בכך שהוא. איוואן האיוס" גם טיולו היומי בן השעה בחצר, בנוהל ארבעה על ארבעה מטרים, מתועד בווידיאו. בכך לא הסתפקו שילטונות-הכלא, נוסף על השמירה הזאת. הם הציבו על התא בקרה אנושית (אדם יושב בעמדת תצפית גבוהה, ופוקח עין 24 שעות ביממה על הנעשה) ואלקטרונית. החשש לגבי דמיאניוק אינו רק מהנזק שהוא עלול לגרום לעצמו, על אף גילו המתקדם — בסביבות ה-70 — הוא אדם גבוה, שרירי, מהיר-תנועה והחשש הוא שינסה לפגוע בסובבי-הים אותו, כאקט של איוש ממצבו חסר המוצא והתיקוה. המופקדים על שמירתו אף לקחו בחשבון אפשרות שהוא יתנפל על מישהו וישתמש בו כבבן-ערוכה, כדי למלט את עצמו לחוף-מיב"טחים. אם כי במיקרה של דמי

מועד המישפט מתקרב, הספיק רה לאחר נכנסה להילוך גבוה. העניין הציבורי — עדיין לא. המישפט, האמור לעשות היס-טוריה ולדון בפשעי ההיסטוריה — עדיין רחוק מהתודעה הציבורית. הן בישראל, הן ברחבי העולם. לקראת המישפט, כך מקווים המצ"דדים בעריכתו, יגבר העניין הציבורי בו ויגיע אולי — כך מקווים האופטימיים שבחבורה — למימדי העניין הציבורי שעורר ב-1961 מישפטו של אדולף אייכמן. החשוד, ג'ון דמיאניוק, שמור מכל מישמר בכלא איילון, 10 שומרים מופקדים על שלומן, למען לא ינסה להזיק לעצמו ולקלקל בכך את ההצגה הגדולה. בראש צוות השמירה עומד קצין בדרגת מישר (שני כוכבים) בשם בר-ששת, הוא עובד יום-יום, ללא מישמרות. לפיקודו סרים תישעה אנשי-סגל. התישעה מתפקדים לסירוגין בשלוש מישמרות — שלר-שה בכל מישמרת. שלוש השומרים בכל מישמרת סגורים עם העציר המפורסם בתאו, כשסוררים מפרדים בינו לבנינם. תא, שאורכו שלושה מטרים, מחולק לשניים על-ידי הסוררים: החלק שבו מוצבים השומרים, ומר-חב מחייתו המצומצם — והמונצל להפלא — של דמיאניוק.

זמן לא שרתי. אני לא זוכר מתי מאז שאני פה, בכלא, אני שר. פיתאום התחלתי לשר. איוה שירים? שירים אוקראיניים — שירים שאני זוכר מילדותי. מה שעולה לי בראש. זה נותן לי כוח להמשיך לסחוב. כך נוצר רושם שאני חזק, שיש לי כוח. כולם חושבים שהמוראל שלי גבוה. אני משתדל להעמיד פנים. או אני שר. למשל: „אוצי צ'ורנה, אוצי צ'ור" — הפירוט של זה הוא: „ציפור שחורה". הרוסים קראו למשאית, שבאה לאסוף אותך מהבית אם האשימו אותך במשהו — ציפור-שחורה. ה שומרים שמקיפים אותי 24 שעות ביממה מבקשים ממני במשך היום: „ג'ון, תשרי". חוץ מזה אני מנקה את התא שלי בכל יום: את הכיור, המיקלחת, השירותים. אני חייב לשפשף הכל עד שזה מבריק. לא, אף אחד לא בורק אותי, אבל ככה אני. הניקיון והסדר מורד חשובים לי. אני עוזר גם לשומרים שלי לסדר את המיטות, לנקות. הרבה זמן אני מקדיש לקריאת מיכתבים. המיכתבים ששלחה המישר פחה שלי לא הגיעו, אבל מגיעים מיכתבים מאנשים שאני לא מכיר. די הרבה מיכתבים. אני קורא את כולם, מתעמק בכל אחד ואחד. אני עונה